

УДК81'367.633:651.5

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙМЕННИКІВ У ДІЛОВИХ ПАПЕРАХ

Дегтярьова В.Г., ст. викладач;

Живолуп В.І., ст. викладач;

Карась А.В., ст. викладач

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків.

Анотація. У роботі розглядаються основні ознаки офіційно-ділового стилю мовлення та використання прийменників та прийменникових конструкцій у ділових паперах. Досліджується актуальність вживання прийменників у документах.

Ключові слова: стиль, ділові папери, прийменник, групи прийменників.

Вільне володіння мовою сприяє реалізації творчих можливостей кожної людини в усіх сферах життя, її духовному вдосконаленню та розвитку національної самосвідомості. У контексті зростання національної свідомості та самостійницьких настроїв особливо важливим стає формування офіційно-ділового стилю. Офіційно-діловий стиль — функціональний різновид мови, який слугує для спілкування в державно-політичному, громадському й економічному житті, законодавстві, у сфері управління адміністративно-господарською діяльністю. Це стиль законів, указів, статутів, розпоряджень, ухвал, протоколів, звітів, ділового листування. Як жоден інший, цей стиль віддзеркалює суспільно-політичний статус української мови. Якщо нація державна або хоча б має певні політичні права, то створюється й відповідна сфера для функціонування офіційно-ділового стилю — прояву державно-адміністративного правового регулювання стосунків людей. Розвиненість саме цього стилю чи не найбільше надає престижності мові.

Вживання прийменників у ділових паперах викликає низку труднощів для мовців. Відносно молодий вік офіційно-ділового стилю, як і вік держави, відкритість мови, яка зазнає змін та вдосконалень й те, що багато конструкцій з прийменниками породжені впливом (інтерференцією) російської мови дають привід говорити про актуальність і необхідність вивчення цього питання.

Прийменник — це службова частина мови, яка уточнює граматичне значення іменника і виражає зв'язки між словами в реченні.

Залежно від часу походження прийменники поділяються на дві основні групи: первинні і вторинні.

До первинних (старіших за походженням) належать прийменники в, на, від, од, до, у, при, під, з, о, за, над, через та ін., походження яких важко визначити.

До вторинних належать прийменники типу близько, навколо, поперек, ззаду, спереду та ін. Ці прийменники з лексичного боку ще до деякої міри продовжують зберігати зв'язок з тими самостійними словами, від яких вони походять.

Залежно від цього прийменники поділяються на три групи: прислівникові (біля, близько, відносно, відповідно, після, серед, наперед, позад), відіменні (внаслідок, коштом, край, круг, кінець, коло, перед, протягом) і віддієслівні (завдяки, виключаючи).

За будовою прийменники поділяються на три групи: прості, складні і складені.

До простих прийменників належать всі первинні: в, на, до, за, з, о, під, перед, серед, через та ін.

До складних належать прийменники, утворені поєднанням двох або кількох простих прийменників: з-за, з-під, з-попід, з-над, з-понад, з-між, поміж, з-поміж, проміж, з-проміж, посеред, задля, заради, поза, з-поза.

Складені прийменники частіше розвиваються з одного або двох прийменників та іменників з прийменником або з прислівника з прийменником, їх ще називають прийменниковими зворотами. Структурні ознаки їх такі: відіменні складені прийменники розвинулись і розвиваються із застиглих словосполучень первинного прийменника та іменника з абстрактним значенням у непрямому відмінку, напр.: в справі, в галузі, по лінії, на випадок, в інтересах, з метою, на чолі, в напрямку, за винятком, у вигляді, під час, за допомогою. У цих словосполученнях іменник поступово втрачає своє предметне значення і разом з прийменником, що йому передує, виконує роль службового слова.

Деякі відіменні складені прийменники являють собою ускладнені прийменникові звороти, що розвинулись із сполучення трьох компонентів: первинного прийменника, іменника з абстрактним значенням у непрямому відмінку й наступного другого первинного прийменника, напр.: у відповідь на ..., на відміну від ..., у зв'язку з ..., по відношенню до... .

Прислівникові прийменники. До прислівникових належать прийменники, утворені від тих прислівників, які в свою чергу походять від іменних частин мови, напр.: близько, вздовж, впоперек, навколо, довкола, навкруги, навпроти, спереду, відносно, напередодні та ін.

Прислівникові складені прийменники розвинулись із сполучення прислівника й наступного прийменника, напр.: нарівні з ..., поруч з ..., згідно з ..., незалежно від ..., одночасно з ...

Складені прийменники, або прийменникові звороти, більш властиві книжній мові.

Кожний прийменник може вживатися лише з певними непрямыми відмінками іменника, числівника або займенника. Наприклад, прийменник без — тільки з родовим відмінком; тільки з родовим відмінком вживаються і прийменники біля, коло, від, для, до, з-під, крім, після, проти; прийменники над, під, понад, попід вживаються із знахідним або орудним відмінками; прийменники за, між, межі — з родовим, або знахідним, або орудним відмінками.

Сполучення одного і того ж прийменника з іменником у різних відмінкових формах може виражати такі смислові відношення цієї форми до керуючого слова:

1. **Біля** з родовим відмінком означає місце, близькість до чогось: біля дороги, біля лісу, біля дерева.

2. **Від** (од) з родовим відмінком вживається на означення:

а) вихідного пункту дії: одійшов від мене, від'їхав від озера;

б) причини: помер від хвороби;

3. **До** з родовим відмінком означає:

а) кінцевий пункт напрямку дії. Це значення протилежне значенню прийменника від: повернувся до поліку, під'їхав до застави, підбіг до нього;

б) об'єкт дії: взятися до роботи, до книжки, до науки (—за);

в) призначення: запасні частини до автомашини.

5. **За** вживається з родовим, знахідним і орудним відмінками. З родовим прийменник за означає час (період): за минулих часів, за студентських років.

Із знахідним відмінком за означає:

а) просторові відношення: забіг за бліндаж, сів за штурвал літака, поїхав за місто, пішов за річку;

б) річ або особу, про яку згадують: За вовка помовка, а вовку хату; згадав за брата;

в) часові відношення: повернутись за тиждень;

г) порівняння: більший за нього, розумніший за тебе;

д) віддалення: за п'ять кілометрів;

З орудним відмінком прийменник за означає: а) чергування, порядок, послідовність: виступили один за другим, іде за мною.

6. **На** — дуже поширений прийменник; вживається із знахідним і місцевим відмінками.

Із знахідним відмінком прийменник на означає:

а) місце або предмет, на який направлена дія: сів на віз.

б) мету: пішов **на** полювання, орати **на** зяб, подарувати **на** пам'ять, внести **на** обміркування;

в) призначення: відро **на** воду, пляшка **на** молоко, зерно **на** посів.

Зм і с ц е в и м відмінком прийменник **на**означає:

а) місце, де відбувається дія: жити **на** селі, **на** Кавказі, косив **на** полі, **на** луці;

б) оточення, в якому відбувається дія (значення, близьке до значення прийменника: **бути на** людях, працювати **на** підприємстві;

9. Повживається із знахідним і місцевим відмінками. Із знахідним відмінком цей прийменник означає:

а) мету: піти **по** воду, поїхати **по** снопи;

б) межу: стоїть у воді **по** пояс, **по** шию, **по** вуха.

З місцевим відмінком **по**означає:

а) місце дії: розійшлися **по** хатах, покотився **по** полю, **по** луці; лунає **по** долинах;

б) спосіб дії: сказати **по** правді, зробити **по** добрій волі, **по** щирості, **по** честі; Ми всі прийшли сюди тільки своєю волею, **по** своїй охоті;

в) час (із значенням після): прийшов **по** обіді, **по** вечері; **по** роботі заспівали.

Висновки

Прийменник належить до тих граматичних класів слів, які постійно перебувають у центрі уваги мовознавців, оскільки сама лінгвістична сутність цієї одиниці мови не є однозначною. Саме через свою значущість у тексті як мовна одиниця, що безпосередньо бере участь в організації синтаксичних та семантичних текстових структур, а також через високу частоту вживання та динаміку лексичного складу прийменник завжди викликав і викликати інтерес у мовознавців.

Література

1. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. - К.: Наукова думка, 1980. - 288 с.
2. Дудик П. Є. Стилїстика української мови: Навч. Посібник / П. Є. Дудик. - К.: Академія, 2005. - 368 с.
3. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик - К.: Радянська школа, 1965. - 424 с.
4. Зубков М. Г. Мова ділових паперів / Зубков М. Г. — Харків: Торсінг, 2004. - 288 с.
5. Ермоленко С. Є. Культура української мови / С. Є. Ермоленко. — К.: Либідь, 1990. - 300 с.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРЕПОСЛОВИИ В ДОКУМЕНТАХ

Дегтярева В. Г., ст. преподаватель;

Живолуп В. И., ст. преподаватель;

Карась А. В., ст. преподаватель

Харьковская государственная зооветеринарная академия, г. Харьков

Аннотация. В работе рассматриваются основные признаки делового стиля и использование предлогов и предложных конструкций в документах. Исследуется актуальность использования предлогов в документах.

Ключевые слова: стиль, документы, предлог, группы предлогов.

PECULIARITIES OF PREPOSITION USE IN BUSINESS PAPERS

Degtiariova V. G. senior teacher; Zhyvolup V. I. senior teacher;

Karas A. V. senior teacher.

Kharkiv State Zooveterinary Academy, Kharkiv

Summary. Basic peculiarities of official and business style and pronoun constructions use in business papers have been covered in article. Actuality of pronouns use in documents have been investigated.

Key words: style, business papers, pronouns, groups of pronouns.